

Sol əlini köksünə sıxıb, sağ əlini çənəsinə dayaq vermişdi. Nuru azalmış gözləri, üzündən heç əskik olmayan təbəssümü uzaqlara baxırdı. Doxsan üç yaşına çatmışdı Oqtay Sadiqzadə. Dünyanın hər üzünü görmüşdü...

Onunla söhbət etmək tarix kitabı oxumağa bərabər idi. Həm də tarixçilərin yarı həqiqət, yarı gümanlara əsaslanaraq yazdıqları kitablardan deyildi. Hadisələri tamamilə real, faktları dəqiq idi. Çünki bu, Oqtay Sadiqzadənin ömür kitabıydı...

O, dünyaya gələndə artıq vətəninin azadlığı, ölkəsinin müstəqilliyi kədərli xatirələrə, kövrək xəyallara çevrilmişdi. 1920-ci il aprelin 28-də bolşeviklər Azərbaycanı işğal etmiş, Cümhuriyyət hökumətini süquta uğratmışdılar.

Yeni hökumət öz yerini möhkəmlətmək üçün Azərbaycanın dövlət müstəqilliyi niyyətindən dönməmiş azərbaycanlılara qarşı sərt tədbirlər həyata keçirməyə başladı. Ancaq Vətənin azadlığı ideyasını Azərbaycanın vətənsəvər, təəssübkeş övladlarının könlündən, düşüncələrindən silmək, unutdurmaq

xil olduğu Azərbaycan Dövlət Teatrının truppası Qarabağ kəndlərinə getmişdi ki, orada azərbaycanlılara dinclik verməyən ermənilərlə söhbət aparıb onları sülhə çağırınsınlar. Ermənilər gecə hücum edərək aktyorları qaldıqları evdə qətlə yetirmişdilər.

Mir Paşanın qırxına az qalmış Bakıya gələ bildilər və daha Xızıya qayıtmadılar. Çox keçmədi ki, Seyid Hüseyn həbs olundu. Onu bir neçə ay sonra buraxdılar. 1923-cü ildə yenidən həbs etdilər. İki aya yaxın həbsdə qaldıqdan sonra Ruhulla Axundovun köməyi ilə azadlığa çıxdı.

Oqtay Sadiqzadənin uşaqlığı belə ağır, ziddiyyətli bir dövrdə keçdi. Sabahlarından arxayın deyildilər. Ancaq nə qədər ki, anası və atası yanlarında idi, o da, bacısı Qumral, qardaşları Toğrul və Cığatay da özlərini xoşbəxt hiss edirdilər.

Seyid Hüseyn Sadiqzadəyə SSRİ Ali Hərbi Məhkəməsinin Səyyar Sessiyasının 1938-ci il 5 yanvar tarixli qərarı ilə güllələnmə hökmü verilmişdi. Hökm bir gün sonra icra olunmuşdu. Oqtaygil bu faciədən xəbərsiz idilər. Oqtay atasının yolunu gözləyirdi...

Həyat çox sınağa çəksə də...

mümkünsüz idi. Bu isə bolşevik hökumətini daha da hiddətləndirirdi. Yeni hökumətin rəhbərləri millətin azadlıq ruhunu yenidən oyada biləcək şəxsiyyətlərə düşmən kəsilmişdilər.

Onun valideynləri - atası yazıçı Seyid Hüseyn, anası şair Ümmügülüm də Azərbaycanı canlarından çox sevən ziyalılarımızdan idilər.

Cümhuriyyətin süqutundan sonra başlarının üstündə kabus kimi dolaşan təhlükədən uzaqlaşmaq üçün Xızıya getdilər. Seyid Hüseyn Xızıda məktəbdə müəllim işləməyə başladı. 1921-ci il fevralın 21-də ilk övladları dünyaya gəldi. Seyid Hüseyn körpənin adını Oqtay qoydu.

Həmin il qış sərt keçdiyindən bir müddət şəhərə gediş-gəliş kəsildi. Qohumları ilə əlaqə saxlaya bilmədiklərinə görə Seyid Hüseyn oğlunun dünyaya gəldiyi gün qardaşı Mir Paşanın şəhid olduğundan xəbərsiz qaldı.

Qarla örtülmüş yollar açıldıqdan sonra baş vermiş faciədən xəbər tutdular. Bakı Sovetinin sədri Əliheydər Qarayevin tapşırığı ilə Mir Paşanın da da-

Azərbaycanın məşhur yazıçılarının, şairlərinin, tənqidçilərinin, alimlərinin çoxu atasının və anasının dostları idilər. Oqtaygil uşaqlıqdan onları tez-tez görür, söhbətlərini dinləyirdilər. Belə bir mühitdə böyüyən Oqtay Sadiqzadə kiçik yaşlarından rəssamlığa meyil göstərdi. O, 1935-ci ildə Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Texnikumuna daxil oldu.

1937-ci il sovet hökumətinin repressiya siyasəti Sadiqzadələrin də ocağında qara yel kimi əsdi. Həmin il iyunun 15-də Oqtay Sadiqzadənin atası Seyid Hüseyni Şüvəlandakı bağlarında həbs etdilər.

1937-ci il noyabrın 2-də anası Ümmügülüm də İçərişəhərdəki evlərindən apardılar. Ümmügülüm Sadiqzadə Bayıl həbsxanasına salındı. 1938-ci il mayın 10-da isə ona və kamera yoldaşlarına eyni gündə - istintaqsız, məhkəməsiz hökm oxundu. Səkkiz il həbs cəzasına məhkum edildilər. Mayın 21-də Temləq İslah Əmək Düşərgəsinə göndərildilər.

Oqtaygil anasından az da olsa məktəblə xəbər tuturdular. Ataları barədə isə heç bir məlumat ala bilmirdilər.

O.Sadiqzadə 1939-cu ildə Bakı Rəssamlıq Texnikumunu əla qiymətlərlə bitirdi və Nizami muzeyində işləməyə başladı. O, hələ ilk əsərləri ilə rəssamlıq istedadını nümayiş etdirərək sənətşünasların təqdirini qazanırdı.

1941-ci ildə repressiyaya məruz qalmış ailənin övladı kimi o da sovet hökumətinin "diqqətindən" kənarda qalmadı. Oqtay Sadiqzadəyə hərbi komissarlıqdan çağırış gəldi. Gənc rəssam "xalq düşməni"nin övladı kimi cəbhəyə deyil, cərimə batalyonuna göndərildi.

1942-ci il sentyabrın 16-da isə qardaşı Cığataya hərbi komissarlıqdan çağırış gəldi. Onu da "xalq düşməni"nin övladı kimi əsgərlik adı ilə cərimə batalyonuna yolladılar. Ağır katorqa işlərində çalışmaqdan vərəm xəstəliyinə tutulub geri döndü.

Oqtay isə hələ də sürgündə idi. Buna görə də anası illər sonra sürgündən evə dönəndə Oqtayı görə bilmədi. Bakıda qalmaq yasaq edildiyi üçün iyirmi gün sonra anası Şamaxıya getdi. Ağır sürgün illəri sağlamlığını əlindən almış

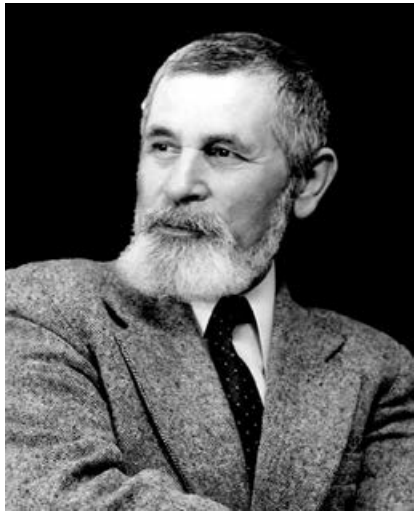
Ümmügülüm xanım 1944-cü il sentyabrın 17-də Şamaxıda vəfat etdi.

1946-cı ildə Oqtay Sadiqzadə sürgündən qayıtdı. Anasının geri döndüyünü, lakin üç ay sonra vəfat etdiyini eşidəndə yasa batdı. 1948-ci ildə isə vərəm xəstəliyi iyirmi dörd yaşlı qardaşı Cığatayı onlardan aldı.

Oqtay Sadiqzadə Bakıya döndükdən sonra kitab qrafikası ilə məşğul olmağa başladı. Daha sonra təhsilini davam etdirmək niyyəti ilə Moskvaya üz tutdu. Surikov adına Moskva Dövlət Rəssamlıq İnstitutuna daxil oldu və qrafika ixtisası üzrə təhsil aldı. 1956-cı ildə institutu bitirdi.

Bakıya qayıtdı. "Azərnəşr"də bədii redaktor işləməyə başladı. Nəşriyyatda çalışdığı ilk illərdən Azərbaycan və dünya ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələrinin əsərlərinə çəkdiyi illüstrasiyalarla kitab qrafikası sahəsində tənindi.

Rəssam İ.S. Turgenyevin "Atalar və oğullar", O. Balzakın "Qorio ata", M.Qorkinin "Artamonovların işi", İ. Qasımov və H. Seyidbəylinin "Uzaq sahillərdə", V. Hüqonun "Səfillər" (1955-1963), C. Məmmədquluzadənin "Dana-

baş kəndinin əhvalatları" (1958-1959), Xaqaninin "Lirika" (1958), Nizaminin "Fitnə" (1966), R. Nurinin "Çalı quşu" və digər əsərlərə çəkdiyi illüstrasiyalarla böyük rəğbət qazandı.

"1937-ci il repressiyasının qurbanları" tablosu, "Nizami Gəncəvi və dünya mədəniyyəti" adlı monumental silsilə əsərləri, "Qətran Təbrizi", "Natəvan", "Seyid Hüseyn", "Tatalovanın portreti", "Qız portreti", "Bakılı qız", "Natəvan" (1983), "Fidan Qasıмова", "Akademik Zərifə xanım Əliyeva" və digər portretlər rəssamın yaradıcılığında xüsusi yer tutur.

Milli rəssamlıq sənətinin inkişafında müstəsna xidmətləri olan sənətkarın əsərlərinə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyinin, Azərbaycan Milli Tarixi Muzeyinin, Üzeyir bəy Hacıbəyli, Hüseyn Cavid, Səməd Vurğun və Bülbülün ev-muzeylərinin tərtibatında xüsusi yer verilib.

Oqtay Sadiqzadə 1977-ci ildə Azərbaycanın Əməkdar incəsənət xadimi, 1992-ci ildə isə Xalq rəssamı fəxri adlarına layiq görülüb. 1999-cu ildə "Şöhrət", 2011-ci ildə "Şərəf" ordenləri ilə təltif edilib. 2014-cü ildə təsviri sənətin inkişafında xidmətlərinə görə Azərbaycan Respublikasının Dövlət mükafatına layiq görülüb.

Dünyanın müxtəlif ölkələrində yaradıcılıq ezamiyyətlərində olan rəssamın əsərləri bu gün ölkəmizdə və bir sıra xarici ölkələrin muzey, qalereya və şəxsi kolleksiyalarında saxlanılır.

Əsərləri ilə şöhrət qazanan, müasir Azərbaycan incəsənətinin inkişafında xüsusi xidmətləri olan fırça ustası Oqtay Sadiqzadə 2014-cü il dekabrın 20-də dünyasını dəyişdi.

Zöhrə FƏRƏCOVA,
"Azərbaycan"